

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE
HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Zpěv

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**POROVNÁNÍ OPERY LA BOHÉME
R. LEONCAVALLA A G. PUCCINIHO**

Adam Škandera

Vedoucí práce: Vladimír Doležal

Oponent práce: Natalija Melnik

Datum obhajoby: 4. 6. 2018

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2018

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Voice

BACHELOR'S THESIS

**COMPARISON OF LEONCAVALLO'S AND PUCCINI'S
OPERA LA BOHÉME**

Adam Škandera

Thesis Supervisor: Vladimír Doležal

Thesis Opponent: Natalija Melnik

Date of thesis defense: 4. 6. 2018

Academic title granted: BcA.

Prague, 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Porovnání opery La bohème R. Leoncavalla a G. Pucciniho

vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne .....

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy, tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na důležité postavy velkého operního světa přelomu 19. a 20. století, Giacoma Pucciniho a Ruggera Leoncavalla. Soustředí se na život obou skladatelů a souhrn jejich operních děl. Velký důraz je pak kladen především na operu La Bohème, kterou dopsali oba skladatelé téměř současně. V práci je popsán děj obou Bohém, které ačkoliv jsou napsány na stejný námět románu od Henryho Murgera *Scènes de la Vie de Bohème*, jsou odlišné a každá vyzdvihuje jiné složky příběhu.

Klíčová slova: opera, La Bohème, Leoncavallo, Puccini

Abstract

Bachelor thesis focuses on important figures of the great opera world of the 19th and 20th centuries, Giacomo Puccini and Rugger Leoncavallo. It focuses on the life of both composers and a summary of their opera works. Great emphasis is placed above all on La Bohème opera, which the two composers wrote almost simultaneously. The work describes the story of both of Bohém, which, although written on the same subject of the novel by Henry Murger *Scènes de la Vie de Bohème*, are different and each highlights the other components of the story.

Keywords: opera, La Bohème, Leoncavallo, Puccini

Obsah

ÚVOD	1
1 VERISMUS	2
2 ŽIVOT GIACOMA PUCCINIHO A JEHO TVORBA	3
3 ŽIVOT RUGGERA LEONCAVALLA A TVORBA.....	8
4 LA BOHÉME.....	10
5 OPERA LA BOHÉME V ÚPRAVÁCH PRO OPERNÍ LIBRETA	14
5.1 La Bohéme podle Giacomo Pucciniho	14
5.1.1 První dějství	14
5.1.2 Druhé dějství	15
5.1.3 Třetí dějství	15
5.1.4 Čtvrté dějství	15
5.2 La bohéme podle Ruggera Leoncavalla	16
5.2.1 První dějství	16
5.2.2 Druhé dějství	16
5.2.3 Třetí dějství	17
5.2.4 Čtvrté dějství	17
ZÁVĚR.....	18
SOUPIS POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	19

Úvod

Opera Giacoma Pucciniho *La bohème* patří bezesporu k jednomu ze stěžejních titulů světového operního repertoáru. Novelu Henriho Murgera *Scènes de la vie de bohème* však ještě těsně před Puccinim zhudebnil také jeho současník Ruggiero Leoncavallo. Je pozoruhodné nejen to, jakým způsobem oba autoři s tématem příběhu zacházeli, ale také samotný fakt, že ačkoli Leoncavallo byl předloze věrnější, Pucciniho zhudebnění slavilo od své premiéry mnohem větší úspěch.

Mně samotného Bohéma zaujala hned po prvním zhlédnutí Pucciniho opery v Národním divadle v Praze. Dokázal jsem se neuvěřitelně rychle vžít do rolí francouzských bohémů a sžít se s jejich životy, ať už se jednalo o zhrzenou lásku či bujaré veselí s málo penězi v kapse. Především kompozice samotného Pucciniho na mne zapůsobila velmi precizním provedením, který je skladateli vlastní. I proto mne zároveň překvapilo, když jsem se prvně dozvěděl, že operu na stejný námět napsali dva různí skladatelé téže doby, a ihned jsem cítil potřebu bádát po podrobnějších informacích. Je pozoruhodné, jak dokáží dva rozdílní lidé vyprávět jeden příběh a jak mohou být takřka stejné věci zároveň diametrálně odlišné.

Ve své práci bych se rád zabýval srovnáním těchto dvou hudebních děl a rozdílnými přístupy obou autorů k rozvržení celého děje opery. Rád bych také poukázal na to, jakým způsobem se dá posunout těžiště příběhu změnou hlavní linie, což by mělo být hlavním předmětem zkoumání v této práci.

1 Verismus

Novolatinské slovo verismus má základ ve slově veritas, což znamená pravda. Cílem bylo tedy vytvořit v uměleckém díle pravdu. Ačkoliv se obsah pravdy nemění, umělci se snaží změnit formu jejího vyjádření. Verismus často k provedení pravdy využíval konflikt, jelikož si byl vědom, že jeho prostřednictvím může využít svou pravdu do jakéhokoliv prostředí. Ať už se jedná o skromné podkroví chudého bohéma nebo honosnou vilu. Ital Carlo Carrá, jako jeden z italských malířů má téměř všechna díla veristická. Pinie u moře je dílo, které zpočátku působí velmi klidně a harmonicky vyrovnaně, dokud si ovšem nevšimnete širokého zmačkaného prostěradla, které je pohozeno před domem. Dílem jsme přitahováni i odpuzováni zároveň a přesně na takových detailech spočívá verismus. Giovanni Verga byl typický představitel verismu v literatuře. Píše povídky *La vita dei campi*, kde je i *Cavalleria rusticana* v roce 1880. Jeho tvorbu četli především mladí lidé a velmi rychle se rozšiřovala. Povídka *Cavalleria rusticana*, která byla zdramatizována roku 1884, byla předlohou první veristické opery Pietra Mascagniho s názvem *Cavalleria rusticana* (Sedlák kavalír). Jednoaktová opera z prostředí sicilského venkova. Vzešla jako vítěz *Sonzognovy* soutěže. Mascagniho tvorbu ocenil i Giuseppe Verdi, podle něhož se jmenuje tento žánr, který se u publika těší neskutečné oblibě.¹

I ostatní skladatelé se snaží napodobit Mascagniho úspěšnou operu. Byl to třeba Giordano (*Mala vita*, 1892), Leoncavallo (*Pagliacci*, 1892). Dokonce i Puccini uvažoval o zhudebnění Zoly nebo Dickense, ale nakonec uplatnil zásady verismu ve svém *Il tabarro* (Plášť), kde je námět silně veristický. Náročnost tohoto žánru donutila Pucciniho, aby ho perfektně ovládl. Proto můžeme verismus vysledovat i v operách *La Bohème*, *Tosca* nebo *La fanciulla del west*.²

---

¹ BURIAN, Karel Vladimír. *Puccini a jeho doba*. Praha: Panton, 1968. Edice přátel hudby, s. 20-24

² BURIAN, Karel Vladimír. *Puccini a jeho doba*. Praha: Panton, 1968. Edice přátel hudby, s. 50

2 Život Giacoma Pucciniho a jeho tvorba

Celým jménem Giacomo Antonio Domenico Michel Secondo Maria Puccini byl italský skladatel, který se stal jednou z nejvýraznějších postav operního světa. Narodil se 23. prosince 1858 do početné rodiny s mimořádnou hudební tradicí ve svém rodě. Ačkoliv Giacomovi zemřel otec již v šesti letech, vzpomínal rád, jak ho brával do katedrály v Lucce, kde ho častokrát posadil za klávesy a pomalu seznamoval, byť nevědomky s varhanami. Po smrti otce zbyla matka Pucciniho, Albina Puccini na výchovu 7 dětí sama, proto se výchovy Giacoma ujal jeho strýc Fortunato Magi, který ho učil zpívat v kostele sborový alt, nicméně byl na Pucciniho velmi přísný a za každý falešný tón následovala rána či kopanec. Toto malého Giacoma rozrušilo natolik, že málem začal nenávidět hudbu až do doby, kdy se jeho studia chopil Carlo Angeloni, který hrál v katedrále San Martino v Lucce a stal se prvním pedagogem Pucciniho v kompozici. Psal se 11. března roku 1876, kdy se v Italském městě Pisa premiérovala opera Giuseppe Verdiho Aida, kterou si mladý Puccini přál vidět natolik, že ačkoliv neměl lístek na vlak, rozhodl se jít přes 20km pěšky až z rodné Luccy. Verdiho opera ho natolik ovlivnila, že se ještě ten den rozhodl být operním skladatelem. První úspěch jako skladatel zaznamenal hned v roce 1877, předvedl Motteto pro prvního biskupa kostela San Paolino. Puccini chtěl studovat na konzervatoři v Miláně, ale kvůli nedostatku financí si studium nemohl dovolit. Jeho maminka naštěstí přišla na řešení, které by celý problém vyřešilo. Obrátila se na královnu Itálie Margheritu (Margherita Maria Teresa Giovana), manželku Umberta I. která často přispívala na mladé talentované umělce a nakonec poskytla Puccinimu roční stipendium na konzervatoři v Miláně. Studoval u výtečného houslisty Antonia Bazziniho a operního skladatele Amilcare Ponchielliho. Pro svou závěrečnou zkoušku na konzervatoři v roce 1883 zkomponoval Puccini Capriccio Sinfonico pod taktovkou Franca Faccia, což byl v té době dirigent La Scaly. Skladba měla ohromný úspěch. Dokonce v nich můžeme slyšet úryvky přede hry k opeře La bohème. O Puccinim se zmínil také Filippo Filippi³ v listech La perseveranza, kde vychvaluje jeho osobitý přístup, vzácný hudební temperament a symfonické schopnosti. Toto byl více než vydařený start skladatelské kariéry.

---

³ FRACCAROLI, Arnaldo. *Život Giacoma Pucciniho*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958. Edícia hudobnej literatúry (Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry), s. 7-20.

Po prvním úspěchu se rozhodl Puccini napsat hned téhož roku další dílo. Jednalo se o jednoaktovou operu *Le Villi*. Libreto napsal Ferdinando Fontana podle díla *Les Willis* francouzského spisovatele a kritika Jean-Baptist Alphonse Karra. Původně na stejném příběhu jako balet *Gisele* od Adolpha Charlese Adama. Prvně se Puccini chtěl zúčastnit soutěže, kterou vypsal nakladatel Sonzogno na jednoaktovou operu v časopise *Teatro Illustrato*. Svou práci odevzdal až poslední možný den odevzdání a v soutěži neskutečně propadl. Zvítězili Guglielmo Zuelli, který se později stal ředitelem konzervatoře v Parmě s operou *La fata del Nord* a Luigi Borelli s operou *Anna e Gualberto*. Podle mnohých Puccini propadl hlavně proto, že psal ve spěchu a dílo bylo nečitelné. Nicméně Pucciniho příznivci v čele s Arrigo Boitem sehnali dostatek finančních prostředků na to, aby se nakonec opera uskutečnila. Stalo se tak v Milánském divadle *Dal Verme* 31. května 1884 pod taktovkou dirigenta Achilla Panizziho. Jednoaktová opera měla obrovský úspěch a publikum si vyžádalo celkem 18x děkovaček. Opera měla trvání 64 minut a i tolik stačilo k tomu, aby si nakladatel Giulio Ricordi objednal u Pucciniho další operu a zároveň poprosil o přepracování *Le Villi* na dvě části a dát jí tak ucelenější divadelní vzhled. Tou dobou zemřela Puccinimu matka, která pro něj znamenala mnoho. V slzách se pustil Puccini do přepracování opery *Le Villi* a hned o několik měsíců později 26. prosince 1884 byla uvedena druhá verze v Královském divadle *teatro Regio* v Turíně pod taktovkou Giovanni Bolzoniho.⁴

Další operou, kterou si Ricordi objednal byla opera *Edgar*. Autorem libreta byl stejně jako u *Le Villi* Ferdinando Fontana. Jako námět použili veršované drama Alfréda de Musset – *La Coupe et les Levres*. Kompletní orchestrace byla dokončena v roce 1888. Opera se objevila na scéně milánské *La Scaly* 21. dubna 1889 a i fakt, že byla ten den Velikonoční neděle a v divadle nebylo prázdného místa dokazuje, že diváci byli Puccinimu velmi nakloněni. Nicméně *Edgar* byl publikem přijat velmi chladně. Po úpravě měla opera místo čtyř aktů pouze tři a při premiéře v *Teatro di Giglio* v rodné Luce se dočkala o něco vřelejšího přivítání. Přesto nakladatel Giulio Ricordi slýchal, že by měl Pucciniho přestat sponzorovat. Naštěstí byl Ricordi nadále přesvědčen o Pucciniho výjimečnosti a náklonnost k němu trvala i nadále.

---

⁴ FRACCAROLI, Arnaldo. *Život Giacoma Pucciniho*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958. Edícia hudobnej literatúry (Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry), s. 26-38.

K opeře Manon Lescaut se rozhodl přistupovat jinak než doposud. Vyměnil libretistu Ferdinanda Fontanu. Ricordi Pucciniho přesvědčoval, aby si vzal pro napsání libreta Ruggera Leoncavalla, ale Puccini odmítl. Pod libretem tedy není oficiálně nikdo podepsán, ale pravdou je, že se na něm podílelo hned několik tvůrců. Byli to Domenico Oliva, Marco Praga, Luigi Illica, Giuseppe Giacosa a pár řádků textu přidal dokonce i Puccini s Ricordim. Libreto bylo vytvořeno na novelu francouzského spisovatele Abbé Prévosta z roku 1731, které bylo vydáno jako poslední svazek *Mémoires et aventures d'un homme de qualité* (Paměti a dobrodružství vzácného člověka) Puccini si vypůjčil své vlastní náměty ještě za dob svých studií na Pucciniho hudebním institutu. V madrigalu z druhého jednání *sulla vetta tu del monte* se jasně ozývá téma z *Agnus Dei* z díla *Messa a quattro voci*. Manon Lescaut měla premiéru 1. února 1893 v Teatro Regio v Turíně pod vedením Alessandra Pomého. Byla úspěšná a Puccini si po ne moc úspěšné opeři Edgar opět potvrdil svou výjimečnost před italským publikem.

Když přeskočíme Bohému, která pro sebe bude mít samostatnou kapitolu, následuje v řadě Pucciniho oper *Tosca*. Tak jako Puccini použil námět francouzského spisovatele pro operu *Manon Lescaut*, použil francouzský námět i tentokrát. Jednalo se o francouzského dramatika Victoriena Sardou, který roku 1887 napsal drama *La Tosca*, která měla premiéru 24. listopadu 1887 v Paříži. Puccini drama *La Tosca* viděl na turné po Itálii v hlavní roli se Sarah Bernhardt a okamžitě chtěl po Ricordim aby se Sardouem vyjednal smluvní podmínky, ale proměnit toto drama v operu měl v plánu i Alberto Franchetti nebo samotný Verdi. Verdi ale byl již příliš starý a Franchettiho nakonec přesvědčil sám Ricordi s Illicou, kteří mu namluvili, že je drama pro operu příliš násilné a Franchetti propadl pochybnostem o její scénické předloze, aby bylo úspěšně provedeno. Puccinimu se nelíbil konec, kdy se *Tosca* zabije a radši by byl, kdyby se zbláznila. Bohužel se mu s jeho libretisty nepodařilo Sardoua přesvědčit a tak konec zůstal stejný. I přesto je ale v operní *Tosce* mnoho změn. Celý příběh je zkrácený z pěti na tři akty a většina politických scén byla vyškrtána. Postavy Angelottiho a Cavaradossi se v původním díle vůbec neznaly. Poslední slova *Toscy* před spácháním sebevraždy byly ve francouzském melodramatu určeny Spolettovi a jeho mužům, kdy po výhrůžkách Spoletty *Tosca* křičí „Už jdu ty svině!“ V opeři

jsou poslední slova Toscy věnována Scarpiovi „O Scarpia, avanti a Dio!“ (Scarpio, sejdem se před Bohem!).⁵

Když se v roce 1900 Puccini vypraví do Londýna, rozhodne se navštívit malé divadlo Duke of York, kde se zrovna hraje inscenace Davida Belasca o půvabné japonské gejšě. Libreto napsala dvojice Luigi Ilica a Giuseppe Giacosa, ale i přes ojedinělý námět a tříleté práci opera *Madame Butterfly* při premiéře 18. února 1904 v milánské La Scale propadla. Opera byla velmi zdlouhavá, scény byly statické a některé hudební úryvky nápadně připomínaly Bohému. Puccini si byl vědom svého prohřešku a okamžitě se dal do přepracování. Další „opravené“ uvedení bylo 28. května 1904 v Brescii rovněž pod taktovkou Cleofonte Campaniniho a publikum bylo nadšené.

Lidem se exotické náměty líbily, byly to náměty neobyčejné. Proto byly operním publikem často vyhledávány. Puccini dostal zakázku z newyorské Metropolitní opery. Ta vyžadovala vytvořit operu pro tehdejší dvě operní stalice. Enrica Carusa a Emmu Destinovou. Vzniká tedy nová opera s americkými prvky s názvem *Děvče ze Zlatého západu* na námět Davida Belasca z jeho dramatu *The girl of the Golden west*. Vše nasvědčuje k velké operní události. Operu diriguje 10. prosince Arturo Toscanini a američané dostali konečně také „svou“ operu. Po uplynulém čase ale publiku upadá prvotní nadšení a uvědomí si, že vlastně Puccini nepřinesl ve své opeře nic nového. Nikdo neví, proč se tomu tak stalo. Možná proto, že se na nějaký čas rozešel se svými dvorními libretisty Giuseppem Giacosa a Luigi Illicou. Možná také proto, že jeho manželka Elvíra neustále podezírala služku Doriu Manfredi s tajným poměrem s Puccinim, která služku dohnala až k sebevraždě. Všechny tyto aspekty určitě měly na Pucciniho velký vliv. Přestal mít chuť do života i do psaní oper. Pucciniho špatný psychický stav potvrzuje i opera *La Rondine*, které muselo být z důvodu válečných událostí premiérováno 27. března 1917 v Monte Carlu. Publikum cítí, že Pucciniho duševní stav není v pořádku a proto si také dává od psaní krátkou pauzu.⁶

Odpočatý a plný sil píše rovnou tři opery najednou. Byli to tři jedno aktové opery. *Il tabbaro* (plášť), *Suor Angelica* (sestra Angelica) a *Gianni Schicchi*. Tento operní triptych se neuvěřitelně dobře doplňoval. K opeře *Il tabbaro* napsal libreto

---

⁵ *La Tosca*. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-04-29]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/La_Tosca

⁶ BURIAN, Karel Vladimír. *Puccini a jeho doba*. Praha: Panton, 1968. Edice přátel hudby, s. 93-99

Giuseppe Adami, jedná se o drama plné žárlivosti, kdy se hlavní postava Michele domnívá, že ho o polovinu mladší žena podvádí s mladším námořníkem Luigim. Námět velmi nápadně připomíná období, kdy se v Pucciniho reálném životě dělo něco podobného. Postava Michele nakonec Luigiho zabije poté ukáže své ženě, kterou srazí k němu a oba zakryje pláštěm.

Další z operního triptychu je opera Suor Angelica (Sestra Angelica), která je čistě ženskou operou. Libreto napsal Gioacchino Forzano a u Pucciniho se poprvé projevuje psychologické prohlubování napětí u hlavní postavy Angelicy. První dva dramatické náměty doplňuje komická opera Gianni Schicchi, která u publika získává svou komičností největší ohlasy. Premiéra těchto tří jednoaktovek proběhla 14. prosince 1918 v Metropolitní opeře v New Yorku.⁷

Poslední operou, kterou chtěl Puccini napsat byla opera Turandot, kterou komponoval již v období, kdy věděl, že trpí rakovinou krčních mandlí. Ačkoliv Turandot zkomponoval i jeho profesor ze školních let Antonio Bazzini a jiní, Pucciniho hra Carla Gozziho o čínské princezně zaujala natolik, že se rozhodl o její provedení, byť věděl, že už mu nezbývá moc času. Libreto mu vytvořili Giuseppe Adami a Renato Simoni. Puccini začal komponovat, ale dílo již nedokončil a 29. listopadu 1924 umírá. Na žádost Pucciniho syna operu dokončí jeho žák Franco Alfano na dochovalé náčrty od svého mistra roku 1926. Stejného roku 25. dubna měla princezna Turandot premiéru v milánské La Scale. Dirigoval Pucciniho dobrý přítel Arturo Toscanini. K zachování úcty i obrovského respektu, který k Puccinimu Toscanini měl, dirigoval v La Scale jenom část, kterou zkomponoval Giacomo Puccini. Celé dílo se zinscenovalo o den později již s Alfanovým koncem.

---

⁷ ABBATE, Carolyn a Roger PARKER. *Dějiny opery: posledních 400 let*. Přeložil Robert NOVOTNÝ. Praha: Argo, 2017, s. 479-480 ISBN 978-80-7363-700-2.

3 Život Ruggera Leoncavalla a tvorba

Ruggero Leoncavallo se narodil 23. dubna 1857 v městečku Riviera di Chiaia poblíž Neapole. Ačkoliv byl jeho otec Vincenzo Leoncavallo soudce, tedy člověk dobrých mravů a správného smýšlení, Ruggero často dobré úmysly neměl. Byl dítě, které se nedokázalo soustředit a dokonce i mnoho svých spolužáků šikanoval. Hudebního vzdělání se mu dostalo na konzervatoři San Pietra a Maiella v Neapoli. Jeho otec ho ale v umělecké činnosti podporovat nechtěl, proto byl vyslán na Boloňskou univerzitu, kde studoval literaturu. Sám se považoval za romantického poetu bez pochopení a možná i proto ho zaujal život Thomase Chattertona. Anglického básníka, který často publikoval pod jménem fiktivního mnicha z 15. století Thomase Rowleyho. Bohužel se Thomas stal ze stran současníků nepochopeným poetou a nakonec již v pouhých 17 letech spáchal sebevraždu arsenikem. Leoncavallova první opera o třech dějstvích s názvem Chatterton se velké oblibě netěšila. Po původních neúspěších se rozhodl odjet do Egypta za svým strýcem Giovannim, který tam zastával pozici ředitele Egyptského institutu a vydavatele italských novin *Il Spettatore*. V roce 1879 pořádal Leoncavallo v Egyptě několik koncertů a nakonec jej angažovali jako učitele hudby a klavíru. Téhož roku se ale dostal k moci Ahmed Urabi. Egyptský nacionalista a velitel egyptské armády, který zinscenoval vzpouru proti tehdejšímu anglo-francouzskému vedení. Leoncavallo tedy uprchl v roce 1882 do Francie. Jelikož si další neúspěchy nechtěl připustit, rozhodl se postavit osudu a začal ve Francii vystupovat pod jménem Léon Cavallo d'Auria a dokonce zaměnil i datum svého narození za 8. března 1858. Doprovázel kavárenské umělce a seznámil se i se svou budoucí manželkou sopranistkou Marií Rose Jean, která působila pod pseudonymem Bertha Rambaud. Inspirace francouzskými mistry trvala. Zaujal ho především francouzský dramatik Alfred de Musset a na jeho dílo *La nuit de mai* (Májová noc) zkomponoval symfonickou báseň s velmi dobrými ohlasy. S manželkou se rozhodl vrátit zpátky do Itálie a sice do Milána, kde chtěl konečně začít komponovat velké opery.⁸

V Itálii měl schůzku s nakladatelem Giulio Ricordim, kterému představil své dílo *I Medici*, ale Ricordimu se dílo nepozdávalo. Leoncavalla považoval spíše za

---

⁸ ŽÁČEK, Ivan. *La Bohème – Ruggero Leoncavallo* [Divadelní program], Praha: Státní opera Praha, 2003.

libretistu a navrhl, aby se podílel na tehdejším libretu opery *Manon Lescaut* od Giacoma Pucciniho, který ho ale nakonec odmítl. Nezájem Ricordiho pokračoval i u prezentace opery *Il pagliaccio* (Komediant), na námět hry *La Femme de Tabarin* od Catulle Mandése a Paula Ferriera. Mezi námět patří i vlastní zkušenost Leoncavalla, který byl svědkem vraždy, když braři Giovanni a Luigi D'Alessandro zavraždili rodinného služebníka a přítele Gaetano Scavella. Komediantů si všiml jiný nakladatel. Byl to Edoardo Sonzogno, který se námětu ihned chopil a nakonec měli premiéru v Miláně v Teatro Dal Verme 21. května 1892 s dirigentem Arturo Toscaninim. Zajímavostí je, že francouzský bariton Victor Maurel, který ztvárňoval roli Tonia zažádal o změnu názvu samotného Leoncavalla, aby nestrhával pozornost pouze role Canio. Leoncavallo souhlasil a od té doby přejmenoval název na *I Pagliacci* (komedianti). Opera měla obrovský úspěch a Leoncavallo se dostal na výsluní mezi operní skladatele.⁹

Hned další rok dokončil Leoncavallo svou operu *I Medici* a předělal své první operní dílo *Chatterton*. Mimo jiné píše i mnoho dalších oper (*Zazá*, *Der Roland von Berlin*, *Maia*, *Zingari*, *Mimi Pinson*, *Goffredo Mameli*) i operet (*La juenesse de Figaro*, *Malbrouck*, *La reginetta delle rose*, *Are you there?*, *La candidata*, *Prestami tua moglie*, *A chi la giarrettiera?*, *Il primo bacio*, *La maschera nuda*), ale nutno podotknout, že se ani jedno z jeho následujících děl nedočkalo takové slávy jako *Komedianti* a jsou téměř zapomenuta.¹⁰

Po několika průměrných dílech se snaží navázat operou *Edipo re*. Leoncavallo ji však z důvodu úmrtí již nestihl dokončit. Byla dokončena italským dirigentem a skladatelem Giovannim Pennacchinim. Podle amerického autora Konrada Clauda Drydena toto dílo nenapsal vůbec Leoncavallo. Po smrti zaplatila jeho vdova za zkomponování díla pomocí předlohy z jeho opery *Der Roland von Berlin*. Ruggero Leoncavallo umírá 9. srpna 1919 v Montecatini v Toskánsku. Na pohřeb o dva dny později dorazí mnoho známých lidí včetně jeho věčného rivala Giacoma Pucciniho.¹¹

---

⁹ *Pagliacci*. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-04-29]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Pagliacci>

¹⁰ *Artist Biography by Rovi Staff* [online]. [cit. 2018-04-29]. Dostupné z: <https://www.allmusic.com/artist/ruggero-leoncavallo-mn0000790100/biography>

¹¹ DRYDEN, Konrad Claude. *Leoncavallo: life and works*. Lanham, Md.: Scarecrow Press, 2007. ISBN 08-108-5880-0.

4 La Bohème

Francouzský spisovatel Henri Murger se narodil 27. března 1822 v Paříži. Žil chudobný pařížský život a i to je námětem jeho nejslavnějšího románu *Scènes de la vie de Bohème*, které vycházelo pravidelně po částech v deníku *Le Corsaire de Satan*, který vydával Gerard de Nerval. Celé dílo dokončil roku 1851. Posloužil oběma komponistům jako námět k jejich Bohémě. Oba pracovali na díle nezávisle nevědomky o sobě. Jednoho dne se střetli v milánské kavárně Galleria a po chvíli přátelského povídání se dozvídají, že oba chtějí zhudebnit stejnou operu na stejný námět. V té době bylo nevídané, aby skladatelé ze stejné země začali pracovat na téměř stejném díle a oběma bylo jasné, že nastává boj o čas, ve kterém hrála roli především nakladatelská síla. U Pucciniho to byl Giulio Ricordi, který působil i jako novinář v *Gazetta musicale di Milano*. Jeho všestranný zájem dostal nakladatelství Ricordi na umělecký vrchol. Produkoval opery velikánů jako byli Vincenzo Bellini, Gaetano Donizetti a v té době ještě mladý Giuseppe Verdi. Na straně druhé stál Edoardo Sonzogno. Méně známý vydavatel, který pořádal soutěže mladých autorů na kterou se G. Puccini přihlásil s *Le Villi*, ale Sonzogno si díla takřka nevšímal a i proto spolu poté již nebyli v kontaktu. Ačkoliv mohl Sonzogno působit jako horší nakladatel, faktem bylo, že původně byl přeložen román do italštiny Felicem Cameronim přímo pro něj. V časopisu *Il Secolo* se dozvídáme, že Leoncavallo již na Bohémě pracuje. To samé tvrzení uvedlo nakladatelství Ricordi v časopise *il Corriere della Sera* s Puccinim. Skladatelé věděli, že si operní publikum může vybrat jen jednu Bohému, která bude oblíbenější, a komponovali tedy současně. Mezi spolupracovníky Pucciniho patřili libretisté Luigi Illica a Giuseppe Giaccosa. Leoncavallo si libreto psal zcela sám. Puccini dokončil bohému téměř o rok dříve. Premiéru měla v Teatro Regio 1. února 1896 pod taktovkou Artura Toscaniniho. V rolích se představili se Cesira Ferrani (Mimi), Evan Gorga (Rodolfo), Camilla Pasini (Musetta), Antonio Pini-Corsi (Shaunard), Tieste Wilmant (Marcello), Alessandro Polonini (Benoit a Alcindor), Michele Mazzara (Colline). Opera měla úspěch, ale nadšení nevyvolala. Kritikové především napadali kvintové paralely na začátku 2. a 3. jednání a fakt, že se stylově odklonil od předešlé opery *Manon Lescaut*. Zdálo se tedy, že Bohéma od Leoncavalla má navrch. Jeho premiérové ohlasy 6. května 1897 byly skvostné. Kritici ocenili, že zachoval celé libreto a nedělal velké škrty jako

Puccini. V premiéře zpívali Rosina Storchio (Mimi), Lison Frandin (Musette), Umberto Beduschi (Marcello) a Rodolfo Angelini-Fornani (Rodolfo).¹²

Čím více se Bohéma obou skladatelů hrála, tím více se začínala líbit verze od Pucciniho a Leoncavallova postupně upadala do zapomnění, ačkoliv to ze začátku vypadalo úplně obráceně. Nejspíš za to může Pucciniho cit pro umění a jeho perfektní dávkování emocí divákům, kteří v divadle v Palermu doslova šileli nadšením a tím se začal Pucciniho obrovský úspěch. Předlohy oba skladatelé vzali po svém. První veršovaná verze obsahuje celý jeden akt navíc, který probíhá před Musettiným domem, ale Puccini ho vyškrtl. Oba děje probíhají v Paříži mezi vánocemi roku 1837 a 1838. Mnoho postav, které by se měly objevit bylo vyškrtáno. Například milostný poměr mezi Rodolfem a Mimi se v Murgerově románu odehrává mezi sochařem Jacquesem a Francinou. Je to také Francine, která na konci umírá a Jacques umírá chvíli po ní na tuberkulózu. V Leoncavallově Bohémě můžeme postřehnout časté narážky na Falstaffa, Trubadúra i dalších Verdiho oper. Marcello cituje verš „Ah quel spectacle enchanteur“ (Jaká krása nabízí se pohledu mému), který zpívá Raoul v Meyerbeerových Hugenotech. Musettina árie „Musette svara sulla bocca viva le canzonette belle“ (Musetta si každého získá svým veselým zpěvem) je téměř tanečního rázu a kontrastní k ní je árie na text Murgerovy povídky „Mimi Pinson la biondinetta“ (Mimi Pinson je blondýnečka), která zaznívá na pozadí smyčcového pizzicata. Mezi další árie Musetty patří ze třetího dějství „Marcello mio, non stare ad aspetarmi“ (Marcelli můj, nečekej na mě), která připomíná Čajkovského pannu Orleánskou. Z celé Leoncavallovy Bohémy je nejznámější árie Marcella „Musette! O gioia della mia di mora“ (Musetto! Vnesla jsi radost do mého příbytku), která uzavírá třetí dějství. Rodolfo, který je namísto Marcella baryton, otevírá čtvrté dějství árií „Scuoti, o vento fra i sibili“ (Jen cloumej vichře mojí okenicí). Podobná árie se později objeví v Pucciniho opeře *Il Tabarro* (Plášť).

Zajímavostí je, že Leoncavallo i Puccini mají úplně jiný konec, než si představoval sám Murger. U Leoncavalla má poslední slovo „Natale!“ Mimi, která vzápětí umírá. Puccini nechal poslední slova Rodolfovi, který truchlí nad její smrtí. V originále je ale Mimi sama v nemocnici a opuštěná umírá. Otázkou

---

¹² FRACCAROLI, Arnaldo. *Život Giacoma Pucciniho*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958. Edícia hudobnej literatúry (Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry).

zůstává v jakém vztahu je Mimi s autory. Puccini se k postavě Mimi choval velmi zdvořile. Věnoval jí spoustu času a její dějová linie s Rodolfem byla tou hlavní, které si divák ihned všimne. Leoncavalla Mimi je více věrnější předloze Murgera. V prvním dějství si jí téměř nevšimneme, kdyby se Colline nezeptal, jestli přijde do Café Momus. Můžeme si všimnout, že se lehce nechá ovlivnit Musettou a když jí bohatý Paolo nabídne šperky, tak neváhá a jde. Tímto se projevuje její špatná osobnost. Když pak na konci opery Mimi umírá, člověka to nedojme tak moc, jako když umírá Mimi od Pucciniho, protože je celou dobu ve stínu Musetty. Leoncavallo, tak jako Murger toužil vystihnout pohled na sociální vrstvu, která bude na světě existovat vždy. Puccini se pouze zaměřil na osudy postav.

Kavárna Momus, která kdysi doopravdy existovala dostala název podle řeckého boha žertu a smíchu Moma, který kvůli svým posměškům byl vykázán z hory Olymp. Od roku 1800 tam sídlila redakce deníku Le Journal des Débats. Murger jí objevil ale až roku 1848 a jeden z hlavních důvodů proč tam tak rád vysedával byl ten, že bylo v kavárně dovoleno kouřit. Murgerova díla byla většinou na základě vlastní zkušeností. Proto chtěl tímto dílem varovat mladé idealisty a bohémy o těžkostech života.

První obraz opery Pucciniho je strukturován jako symfonie. Motiv, kterým je Bohéma uvedena pochází z absolventské kompozice Pucciniho Capriccio sinfonico. Druhý obraz je napsán jako scherzo. Volání pouličních sborů se velmi často prolíná a můžeme občas zaslechnout i konverzace hlavních postav na pozadí. K jeho mimořádnému koloritu napomáhá i smíšený sbor, vystupující na začátku i konci se všemi sólisty a vojenská kapela, doprovázející pochod stráží. Ve třetím obraze je především díky koloristickým žestům navozena mrazivá atmosféra zimního rána spolu s použitím paralelních kvint, které byly tak často kritizovány veřejností. Čtvrtý obraz je opět symfonie. Můžeme slyšet téma prvního setkání milenců Rodolfa a Mimi při vzpomínání na společné chvíle. V jednotlivých obrazech se poté střídají různé formy jako rondo, kavatina, pochod apod.

La Bohème se stala celosvětovým hitem, které ovlivnilo i muzikálový svět. V roce 1988 chtěl americký dramatik Billy Aronson vytvořit dílo, které by odpovídalo Pucciniho Bohémě. Jen zasazeno do stylu dnešního New Yorku. Přesně podle

jejího vzoru se zrodilo představení RENT, které vypráví o skupině umělců, kteří přežívají v ulicích New Yorku. Obsahuje mnoho neobvyklých postav, které jsou různé sexuální orientace nebo etnicky rozlišné a mají nemoc AIDS. Muzikál vyhrál cenu Tony za nejlepší muzikál a dokonce i Pulitzerovu cenu. Poprvé byla uvedena 26. února 1996 v New Yorku.¹³ Johnatan Larson začal spolupracovat s Aronsonem a dohromady vytvořili dvě díla. „Santa Fe“ a „Splatter“, které se později proměnilo v jednu skladbu RENT. V České republice se objevil RENT v roce 2013. Premiéru mělo v divadle Na Prádle v originálním znění v režii Steva Josephsona. Mezi hlavní představitelé patřili Tomáš Vaněk (Mark Cohen), Roman Tomeš (Roger Davis), Markéta Procházková (Mimi Marquéz) a Michaela Nosková (Maureen Johnson).

---

¹³ BĀR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-115-8.

5 Opera La Bohéme v úpravách pro operní libreta

Slovo libreto pochází z italského jazyka. Znamená knížečka a většinou obsahuje námět díla, popis děje nebo texty hudebních čísel.

5.1 La Bohéme podle Giacoma Pucciniho

5.1.1 První dějství

Na Štědrý den v Paříži, kolem roku 1830, mrznou ve velmi skromném podkrovním ateliéru dva umělci. Marcello, který se snaží malovat svůj obraz „Přechod přes rudé moře“ a básník Rodolfo. Přes ukrutnou zimu se ale nedokáže ani jeden pořádně soustředit a vymýšlejí co udělat, aby se zahřáli. Marcello chce prvně obětovat židli, ale Rodolfo nakonec spálí své nejnovější drama. Později přichází filozof Colline, který je rozladěný z toho, že mu v zastavárně kvůli štědrému dni zavřeli a nemohl tak zastavit své knihy. Všechny tři nakonec zachrání hudebník Schaunard, který dostal pár franků od anglického lorda a může si tedy dovolit pro své přátele jídlo a pití. V podkroví nastanou oslavy lehce nabytého bohatství až do doby, dokud na dveře nezaklepe pan domácí Benoit, který se dožaduje nájmu. Bohémové nabízí domácímu hojně víno a když jim Benoit v lehkém opojení začne vyprávět o svých mimomanželských zápletkách, tak ho přátelé s předstírajícím pohoršením vyhodí z bytu. Po aféře s domácím se rozhodnou všichni odejít do oblíbené kavárny Momus, kde by mohli oslavit štědrý den, tedy až na Rodolfa, který se rozhodne doma ještě chvíli zdržet, aby dopsal článek pro noviny. Při dalším klepání na dveře vchází něžná sousedka Mimi, které zhasl oheň a poprosí Rodolfa o zapálení své svíčky. Poté se jí udělá mdlo a uvědomí si, že ztratila klíč od svého bytu. Společně s Rodolfem klíč hledají, ale průvan je proti nim a obě svíčky zhasne. Ve tmě Rodolfo chytí za ruku Mimi a vypráví o sobě a svém životě. Oba se do sebe zamilují, když v tu chvíli na okno klepou Rodolfovi přátelé a žádají, aby se k nim už konečně přidal. Rodolfo se společně s Mimi rozhodnou, že se připojí k ostatním do Café Momus v latinské čtvrti.¹⁴

---

¹⁴ SLAVÍKOVÁ, Jitka. *La Bohéme – Giacomo Puccini* [Divadelní program], Praha: Národní divadlo v Praze, 2008.

5.1.2 Druhé dějství

V Latinské čtvrti je spousta lidí. Rodolfo kupuje pro Mimi klobouk a všichni usedají do kavárny Momus, kde si všichni objednávají spousty jídla. Při té příležitosti seznamuje Rodolfo své přátele s jeho novou láskou Mimi. Do kavárny přijde i Marcellovi dobře známá Musetta, která byla jeho bývalou přítelkyní. Vchází po boku starého, leč bohatého milence Alcindora a Marcello se snaží svou žárlivost nedávat moc najevo. Musetta ale Marcella stále miluje a nakonec si oba padnou do náručí. Při vyzvání k zaplacení vysokého účtu jsou všichni trochu bezradní, ale Musetta zachrání situaci tím, že nechá zaplatit celý účet svého teď již bývalého bohatého přítele, před kterým ještě uteče s Marcellem a ostatními umělci pryč.¹⁵

5.1.3 Třetí dějství

O dva měsíce později, u bran d'Enfer našli Marcello s Musettou ubytování v nedalekém hostinci. Před hostinec přichází zoufalá Mimi, aby si promluvila s Marcellem o její zoufalé situaci s Rodolfem, který na ní neustále žárlí a tropí scény. Marcello radí Mimi, aby se s Rodolfem rozešla. Když Mimi zahlédne Rodolfa, jak vychází z hostince, schová se a poslouchá jeho rozhovor s Marcellem. Chce se s ní rozejít, ale ne proto, že by jí málo miloval, ba naopak. Mimi stále nekonečně miluje, ale je si vědom faktu, že je nemocná a způsob života který vede, jí neprospívá. Mimi se prozradí zakašláním a rozloučí se s Rodolfem. Zároveň smích, který je slyšet z hostince patří Musettě a Marcello se s ní ještě stihne pohádat.¹⁶

5.1.4 Čtvrté dějství

O několik měsíců později se opět vracíme do podkrovního ateliéru v Paříži. Rodolfo a Marcello se snaží soustředit na svou práci, ale místo toho neustále myslí na své bývalé lásky. Colline a Shaunard vcházejí dovnitř s jídlem a oba se snaží rozveselit tancem pochmurnou atmosféru v podkroví. Najednou přibíhá Musseta, která oznámí, že je Mimi smrtelně nemocná a chtěla by naposledy vidět

---

¹⁵ SLAVÍKOVÁ, Jitka. *La Bohème – Giacomo Puccini* [Divadelní program], Praha: Národní divadlo v Praze, 2008.

¹⁶ ŽÁČEK, Ivan. *La Bohème – Ruggero Leoncavallo* [Divadelní program], Praha: Státní opera Praha, 2003.

Rodolfa. Všichni se o Mimi starají. Musetta dává Marcellovi své náušnice, aby obstaral šel obstarat léky. Rodolfo doprovází Mimi k posteli, která má poslední přání: rukávnick. Colline jde dát do zastávárny svůj milovaný kabát, aby i tak nějakým frankem pomohl nemocné Mimi. Po sehnání rukávnicku, který obstarala Musetta, všichni nechávají Rodolfa s Mimi o samotě. Ti dva vzpomínají na své první setkání a počátky své lásky. Marcello se vrací s dobrou zprávou, že lékař nakonec dorazí. Bohužel už je pozdě a Mimi umírá.¹⁷

5.2 La bohème podle Ruggera Leoncavalla

5.2.1 První dějství

Nacházíme se v pařížském Café Momus. Hospodský Gaudenzio nadává, že do jeho podniku chodí neustále samí bohémové v čele Rodolfem, Marcellem a Shaunardem, kteří nikdy nezaplatí. Shaunard jej přesvědčuje a snaží se uklidnit, protože má dnes být velká oslava a všichni vše zaplatí. Květinářka Mimi, která je přítelkyní Rodolfa, přivede na oslavy Musettu do které se ihned zamiluje Marcello. Všichni se vesele baví do doby, dokud nedonese hospodský Gaudenzio účet a nepožaduje jej zaplatit. Ačkoliv Shaunard slíbil, že účet bude tentokrát zaplacen, nikdo z nich neměl peníze. Najednou se objeví jeden z obdivovatelů bohémů, literát a učitel Barbemuche, který navrhne, že celý účet zaplatí. Šlechtné duše toto gesto odmítají. Shaunard si nakonec o celý účet zahraje partii biliardu s Barbemuchem, kterou vyhraje a všichni se radují.

5.2.2 Druhé dějství

V bytě, kde bydlí Musetta se svým bohatým milencem, se kterým žila dříve, nechává vrátný Durand vynášet její věci, jelikož už ho nebaví Musettu štědře sponzorovat, když jej neustále podvádí s Marcellem. Musetta na dnešní večer měla k sobě domů pozvané všechny přátele, ale když vidí její věci venku z bytu, musí oslavu uspořádat v o dost skromnějším duchu. I tak ale všichni dorazí a baví se i ve skromných podmínkách. Na oslavu dorazí i bohatý hrabě Paolo, který neustále koketuje s Mimi. Mimi celou dobu váhá a uvažuje o

---

¹⁷ SLAVÍKOVÁ, Jitka. *La Bohème – Giacomo Puccini* [Divadelní program], Praha: Národní divadlo v Praze, 2008.

rozchodu s Rodolfem. Nakonec bohatému Paolovi podlehne a potají se oba vytráí.

5.2.3 Třetí dějství

Celé dějství se odehrává v podkroví u Marcella. Musetta nedokáže vydržet chudobný život a prosí Mimi, aby se i ona vrátila zpět ke svým bohatým manželům. Mimi se ale chce usmířit s Rodolfem ke kterému stále cítí tu pravou lásku. Rodolfo jí ale nevěří a nakonec s Marcellem obě dvě dámy našťvaně vyhodí.¹⁸

5.2.4 Čtvrté dějství

U Štědrovečerního stolu v podkroví u Rodolfa se společně s ním schází i Marcello a Shaunard. Chtějí oslavit štědrý večer, ale jen vzpomínají na své lásky. Najednou se objeví velmi nemocná Mimi. Rodolfo se dozvídá, že jí Paolo vyhnal, přišla o práci a z nemocnice utekla jen kvůli tomu, aby se s ním zase usmířila. Objevuje se i Musetta, která když vidí vážný stav Mimi, prodává své šperky, aby jí mohla pomoci a zaplatit doktora. Už ale není pomoci. Mimi se v poslední chvílce svého života dozví, že jí Rodolfo odpustil a umírá.¹⁹

---

¹⁸ ŽÁČEK, Ivan. *La Bohème – Ruggero Leoncavallo* [Divadelní program], Praha: Státní opera Praha, 2003.

¹⁹ ŽÁČEK, Ivan. *La Bohème – Ruggero Leoncavallo* [Divadelní program], Praha: Státní opera Praha, 2003.

Závěr

Díky své bakalářské práci jsem si uvědomil nedostižnost génia Giacoma Pucciniho. Snažil jsem se zevrubně popsat celý jeho život i veškerou operní tvorbu. I přes neshody ve zpracování námětu stejnojmenné opery La Bohème s Ruggerem Leoncavalem dokázal nabýt mnohem větší popularity a svým způsobem také porazit svého rivala na divadelním poli. Naopak Leoncavallo, ačkoliv jeho tvorba nedosáhla kromě Komediantů takových kvalit jako Pucciniho, se zvládl velmi dobře držet celého děje románu *Scenes de la vie de bohème* od Henryho Murgera, což je v dnešním světě spíše vzácností, jelikož si většina skladatelů upravuje libreta i děje svých vybraných předloh podle libosti a potřeb divadelního provozu.

Dle mého názoru by každý milovník opery, a zejména pak verismu, měl obě Bohémy minimálně jednou shlédnout. La bohème jsou od obou skladatelů fantastická díla a sledovat rozdíly mezi nimi mne neuvěřitelně naplňovalo. Jsem rád, že ačkoliv mezi sebou profesně oba skladatelé válčili a přetahovali se o pozornost publika, v soukromém životě jejich rivalita nedosahovala takové výše a vyhýbali se veřejnému vzájemnému osočování. Puccini se pak z kolegiality a pravděpodobně i v rámci zachování jisté úcty zúčastnil Leoncavallova pohřbu a je jisté, že by stejnou službu svému současníkovi dokázal prokázat i Leoncavallo.

Pevně věřím, že ačkoliv se La Bohème od Pucciniho těší daleko větší oblibě a zažila ve všech divadlech po celém světě více divadelních repríz, lidé si uvědomí, že i druhé zpracování námětu od Leoncavalla stojí zato a jistě by si zasloužilo častější uvádění na velkých operních scénách. Bohémský život totiž vždy patřil a bude patřit umělcům a hudba či malířství zůstanou nástroji, kterými se všichni lidé po celém světě i nadále snadno dorozumí a pochopí tento silný příběh.

Soupis použitých pramenů a literatury

Knihy, časopisy, periodika:

ABBATE, Carolyn a Roger PARKER. *Dějiny opery: posledních 400 let*. Přeložil Robert NOVOTNÝ. Praha: Argo, 2017. ISBN 978-80-7363-700-2.

BÁR, Pavel. *Od operety k muzikálu: zábavněhudební divadlo v Československu po roce 1945*. Praha: KANT, 2013. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-115-8.

BURIAN, Karel Vladimír. *Puccini a jeho doba*. Praha: Panton, 1968. Edice přátel hudby.

FRACCAROLI, Arnaldo. *Život Giacoma Pucciniho*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958. Edícia hudobnej literatúry (Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry).

HOSTOMSKÁ, Anna a kol. *Opera – Průvodce operní tvorbou*. 11. vyd. Praha: NS Svoboda, 2018. 1466 s. ISBN 978-80-205-0637-5.

SLAVÍKOVÁ, Jitka. *La Bohème – Giacomo Puccini* [Divadelní program], Praha: Národní divadlo v Praze, 2008.

ŽÁČEK, Ivan. *La Bohème – Ruggero Leoncavallo* [Divadelní program], Praha: Státní opera Praha, 2003.

Elektronické zdroje:

Artist Biography by Rovi Staff [online]. [cit. 2018-04-29]. Dostupné z: <https://www.allmusic.com/artist/ruggero-leoncavallo-mn0000790100/biography>

La Tosca. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-04-29]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/La_Tosca

Pagliacci. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-04-29]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Pagliacci>